

הגאון רבי שמעון ליכטענשטיין זצ"ל

אב"ד לעכניץ זצ"ל

בדברי מרן הדברי חיים זי"ע

אודות סדר תשובה כאשה שהכשילה את בעלה
 קו' הגה"צ רבי חיים הלברשטאם זצ"ל מסאטמאר
 על דברי מרן מצאנו זי"ע ברב שמעון בשיעור מקוה

הגאון רבי שמעון ליכטענשטיין זצ"ל הי"ד כיהן כאב"ד לעכניץ במדינת ראמעניא, הי' בנו של הגאון רבי ברוך בענדיט ליכטענשטיין זצ"ל הי"ד אב"ד קראסנא, שהי' בנו של הגאון המפורסם רבי יעקב קאפל זצ"ל אב"ד בעטלאן, וואשארהעל, וראדאוויטץ, מגזע גאונים וקדושים רבינו ישעי' הורוויטץ בעל השל"ה הקדוש ונר ישראל רבינו מרדכי יפה זצלה"ה בעל הלבושים, ועשרים ושישה דורות מאא"ז למעלה בקודש ישבו על כסא ההוראה זה אחר זה בגרויס מעזריטש גרויס פולין, כאשר מובא בהקדמת ספר משכיל אל דל מדו"ז הגה"ק המפורסם רבן של ישראל סבא קדישא מרן הילל ל"ש זי"ע אב"ד קאלאמיי.

עוד בימי ילדותו הי' שוקד על התורה ובוצין בוצין מקטפי ידוע למד בהתמדה רבה אצל אביו, ואח"כ נתקבל לשיבת רבו הגה"ק בעל קדושת יו"ט זי"ע בעיר סיגוט. רבו חיבבו וקירבו מאוד והציג אותו לדוגמא. בר ט"ז שנין הי' בעת שנשמך להוראה ע"י הגאון בעל יד יצחק אב"ד טאלטשאוו זצ"ל. ומהגאון רבי מרדכי יודא לעוו זצ"ל אב"ד אינטערדאם ונאסויד. נשא את בת דודו הגאון רבי יודא ליכטענשטיין זצ"ל אב"ד בעטלאן, ונתקבל לדומ"ץ דשם, ואח"כ נתקבל לרב אב"ד דק"ק לעכניץ והגלילות.

זועה נאמן הי' לעדתו, נתן נפשו להרים קרן התורה והיראה, בהשכל ודעת השריש בעם קודש יראת ה' טהורה, עד כי שמו הטוב נודע בכל המדינה וסוחרים וקהילות גדולות ורבנים מובהקים השכימו לפתחו לתנוך השלוי. בקול חוצב להבות אש דרש דרש דברים נעימים ומתוקים ודברים היוצאים מלב טהור ירדו חדרי בטן. נדפס ממנו ספר שמן המאור שו"ת חידושים וביאורים.

נשאר ממנו בכ"י חיבור על ספר הרוקח אשר יופיע בקרוב ע"י יו"ח שיחיו, ומתוכו העתיק לנו ידידנו הגה"ח מו"ה יוחם אלי' ראזענפעלד הי"ו, מאמר חידו"ת שבו מפלפל בדברי מרן הדברי חיים זי"ע, ובאותו ענין מביא קו' מאת הגה"צ רבי חיים הלברשטאם זצ"ל הי"ד דומ"ץ בק"ק סאטמאר ובנו של הגה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זצוק"ל הי"ד, על דברי זקנו רבינו מרן הדברי חיים זי"ע. יתברך ממעון הברכות בשפע רב והצלחות.

עיי' שו"ת ד"ח ח"ב יו"ד סי' ג' סדר תשובה לאשה ששמשה נדה והכשילה את בעלה במזיד, וכ' דגם הבעל שהי' שוגג בדבר צריך להתענות מ' יום עפ"י ש"ע (יו"ד סי' קפ"ה - או"ח של"ד בסופו) וכש"כ היא שמוזיה היא, ובמהר"ו בשם הרמב"ן כ' הבא על הנדה צריך להתענות שס"ה יום רצופין וגם שארי יסורים כמבואר שם. ובאר"י ז"ל כ' להתענות נ"ט יום (כמספר נדה) וגלגל שלג ו' פעמים ושארי יסורים כמבואר בשער יחודים, וכן צריך עכ"פ כמבואר

שם ובג"ב במ"ק (סי' ל"ד ול"ה), וגם כ' מהר"ו ז"ל להתוודות ברבים חטאה לפי שכבר הוא מפורסם וכו'. וכ' שתעשה כן שתתודה חטאה ברבים בביהבג"ס, ותתן י"ח פשוטים בעד קרבן על כל פעם שעברה, וגם הבעל מחייב לעשות כן, רק שהוא אין צריך להתוודות כיון שהי' שוגג, הגם שמרש"י לא משמע כן בחולין (סוף פ"ב) ומביאו המ"א ז"ל (סי' תר"ז יעיי"ש) הרבה יש לפלפל בזה, אך לדידי' לא הוי כ"כ מפורסם ואם ירצה להתוודות ברבים מה טוב, עכ"ל.

ורד"י הרב הגה"צ רא"א ר"ש ז"ל הראה לי בדברי הגה"ק ז"ל שדם תמזים. והא מה קרבן שייד אצלה שהיא מזידה. ואמר לי דאפשר דשייד אצלה קרבן אם שמשו בימי ליבונה, ואח"כ טבלה ליום הו' ורק טבילתה לא הועיל מספק שמא פלטה שכבת זרע וסתרה ספירת הו' נקיים, כיו"ד סי' קצ"ו סעי' ה', וצריכה להביא אשם תלוי בשביל מה ששמשו אחר טבילתה, בספק נדות, עכ"ל.

ואני אמרתי הי"ל בפשיטות אם טבלה ורק שלא המתנה לספור כל הו' נקיים וטבלה קודם לכן. ויש לומר שמא היתה בימי נדותה ולאחר שעברו ז' ימים אפי' אם אינן נקיים כלם כל שנמחרה טובלת מדין דאורי', ורק דחיישינן בה לספק זבה גדולה כמור ריש ה' נדה, וכיון דאפשר שלא היתה זבה גדולה והועיל טבילתה הוי עלה ספק נדות להביא אשם תלוי, ושפיר כ' הגה"ק ז"ל שתפרה עצמה בחיוב קרבן שבכל פעם.

ורק דלפי עניות דעתי אבתי קשה הא אם מכון לעבור עבירה של ספק כרת והוא מזיד לכך אינו מביא אשם תלוי, ועיין רש"י מס' כריתות ריש פ' ספק אכל דאם יודע שאוכל ספק חלב לא מייתי קרבן, ועיין רמב"ם ה' שנגות פ"ח ה"א, וא"כ אשה שהזידה והבשילה את בעלה, אפי' אם כפירושינו שהי' בספק אם עלתה לה טבילה, אבתי היא שהזידה לא שייד בה חטאת או אשם תלוי.

וכן קשה קושי' זו ממש על שו"ת ח"ס חו"מ סי' כ"ט שכ' דמביא אשם תלוי גם בידע שאוכל ספק אסור, וזה דלא כדברי רש"י ותוס' הג"ל (וראיתי שכן תמרו על הח"ס בתל תלפיות מחברת י"ב סי' ק"א שנת תרס"ו).

ושוב ראיתי בת"ת סי' ק"ט אות ב' שציין לשו"ת מתנה חיים חאה"ע"ז בהשמטות לח"ג סי' ג' שמיישב הקושיא שעל הח"ס ז"ל, ועוד מיישב בת"ת שם עפ"י משנה למלך פ"ב משנגות ה"ב, דבאומר מותר חשוב שב מידעתו, והכי נמי כוונת הח"ס שם שהיה מזיד בידעתו שיש לפניו ספק דאורייתא, אבל הוא סבור שמותר לעבור בספק אסור דאורייתא, ועל כן מביא אשם תלוי. ומיהו בירושלמי ריש הוריות משמע דזה נקרא אינו שב מידעתו.

א. ה"ה הגה"צ רבי אשר אנשיל ליכטענשטיין זצ"ל הי' בנו של הג"ר יעקב קאפל מבעטלאן וחתנו הצעיר של הגה"ק רבי הלל מקאלאמייע זצ"ל, כיהן כמורה ודאין בעיר קאלאמי, ואח"כ נתיישב בעיר קלויזענבערג שם נערץ ונקדש בעיני תושבי העיר והתנהג שם באדמורו"ת.

ובסי' קל"ה משנת תרס"ו בת"ת שם מביא עוד משטמ"ק כתובות כ"ב דלרבינו יונה חייב אשם תלוי גם בידע שהוא אוכל ספק אסור, ושיטה ישנה חולקת עכ"ד. ועוד מרש"י דמס' נזיר (שהוא מהריב"ן נכדו של רש"י) דף כ"ג ע"א ד"ה דאיקבע, דמבואר דעכ"פ לאיסי בן יהודה שם מפרש ראפילו היכא דידע דחתיכה אחד של חלב ואחד של שומן בעת שאכל האחד מהם מ"מ הוא חייב אשם תלוי.

ועל פי שיטה זו אפשר דיש ליישב קצת גם בשו"ת ד"ח הג"ל, שהוא היתה סבורה שאם טבלה בלי ספירת ו' נקיים כראוי אינה עוברת אסור דאורייתא, ולהלכה אפשר דיש עליה חיוב אשם תלוי משום ספק אסור זבה גדולה, וי"ל דבכי האי נזנא חייבת בקרבן כג"ל.

ומ"מ גם לפי"ז עדיין צ"ע דהא אינה בכלל איקבע אסורא, והרמב"ם פ"ח לה' שגנות ה"ב פסק דרך באיקבע אסורא חייב קרבן אשם, והיינו כשיש לפניו חלב ושומן ואכל אחד מהם ואינו יודע איזה מהם אכל, וכן בספק נדה דוקא בהיו לפניו ב' וכו', וא"כ איך שייך בה קרבן, הרי כיון שהוא ספק נדה לעצמה איך מביאה אשם תלוי בדלא איקבע אסורא, ועיין תוס' מס' פסחים דף ע"ב ע"ב ד"ה סמוך לווסתה ודוק, וצ"ע ליישב דברי הגה"ק שלא זכיתי להבינם.

ומדי דברי זכור אוכור מד"ח ח"ב יו"ד סי' פ"ו ברב שטעה בשעור מקוה וציין השעור בפחות ממ"ס, וכן טבלו שם נשים ימים ושנים, והשיב הגה"ק בזה הלשון, והנה באמת חייבים קרבנות על כל פעם שנממאה וראתה, וקרבן דעל כל ביאה לא מחייבים דהוי בהעלם אחד ואינו חייב רק אחת, כמבואר ברמב"ם ז"ל ה' שגנות. אך כ' שם בפ"ה ח"ל, הבא על הנדה בשגגה וטהרה מנדרתה וטבלה וראתה נדה וכא עליה בפעם שנית באותה שגגה עצמה חייב על כל פעם ופעם, אעפ"י שהוא בהעלם אחד והוא נוף אחד, שומן נדות זה חוץ מזמן נדות השנית. והרי הם כשתי נשים נדות, עכ"ל. הרי דעכ"פ מחייב שתים, וא"כ בוודאי חייבת על כל פעם ופעם שראתה וטבלה בטעות וכו', עכ"ל הגה"ק זיע"א.

ונכדו הגה"צ ר' חיים ה"ש שליט"א מסאקמער כשהי' כאן תמה על זה באמרי פיו, דהרי הרמב"ם כ' בפירוש שמהרה מנדרתה וחזרה וראתה, וכיון שטבלה הויין להו ימים היתר שבנתיים כידיעה ולחלק ולחייב שנית לאחר שנממאה, וזה מבואר בגמ' כריתות פ"ו ע"א, וכן הוא מבואר בתוס' ברי"פ כלל גדול, ובשטמ"ק כריתות שם. וא"כ בנדרן שבשו"ת ד"ח שלא היו מ"ס ונשארו כלן בטומאה כל ימיהם, ולא היו ימים של היתר בנתיים לחלק, הרי הכל בהעלם אחד ואין חייבין אלא אחת.

ואפשר לומר לע"ד דגם במקום שהוא עכ"פ הי' השיעור לפעמים גם למעלה מציונו של הרב והי' מ"ס ונטהרו, והויין ימים של היתר בנתיים, והוי ידיעה לחלק, ועוי"ל באיתתא גוצא שכל גופה עולה גם בפחות ממ"ס, ועי"כ לפעמים מדינא דאורייתא נטהרה, כגמ' פסחים ק"ט במים שכל גופו עולה בהם, ושערו חכמים מ"ס. ועיין ב"ח יו"ד סי' ק"כ דמדאורייתא בעינן מים שכל גופו עולה בהם, ושעור מ"ס הוי רק מדבריהם, ועיין דברי חיים הל' מקואות ה"ב. ומיהו בר"ש פ"ב דמקואות הביא מירושלמי רפ"ו דמס' ע"ו, ועוד בר"ש

פ"ח דמקואות מ"א מייתי הק' דירוש' דכותיים נאמנים על המקוה שאינם שאובים דלדידהו שאובים פסול מדאור', הא למדת ארבעים לא, דאינהו דרשי מה מעיין מטהר בכל שהוא אף מקוה בכל שהוא. ומשמע דלדין מ"ס דאורייתא. ומידו י"ל דכוונתו דלא מודי בדרבנן דבעינן מ' סאה, ועיין ריב"ש תשו' רצ"ד ושו"מ ח"ו בקונטרס דברי יוסף. ועכ"פ לדעת הב"ח מדאור' בעי שכל גופו עולה בהם, אבל מ"ס לאו דאור', וא"כ אפשר דלפעמים היו ימים של היתר בנתיים מדאור' והויין ידיעה לחלק לחייבה בכמה קרבנות.

הרב חיים שלמה לערנער

ביהמ"ד דחסיד באטב, אלע יצ"ו

על מזוזות ביתך

לקט במשנת רבותינו הק' מצאנו ובאנו במצות מזוזה*

מצות מזוזה:

איתא בשו"ע (י"ד סי' רפ"ה ס"א) מ"ע לכתוב פ' שמע והיה אם שמע ולקבעם על מזוזת הפתח וצריך להזהר בה מאד, וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו, ובשו"ו (סק"א) העתיק דברי הטור שהבית נשמר על ידי המזוזה.

כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל העיר עפ"י הרמב"ם ז"ל שאמנם שקבלה בדינו שהמזוזה היא שמירה וכנ"ל, מ"מ אין אנו מקיימים המצוה מחמת השמירה אלא משום ציוו הבורא ית', וכלשוננו הזהב של נשר הגדול ביד החזקה לרבינו משה בן מימון ז"ל (הל' תפילין פ"ה ה"ד), 'אלו שכותבין מבפנים שמות המלאכים או שמות קדושים וכו' הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעוה"ב, שאלו המפשים לא די להם שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקב"ה ואהבתו ועבודתו, כאילו הוא קמיע של הניית עצמן¹.

ועפ"י דברי הרמב"ם הנ"ל העיר בשדי חמד (מערכת מ"ם כלל קי"ד ד"ה ולפום) מדברי הכסף משנה שם שהקשה הרי אמרו² דחייב להניחה במפת הסמוך לרה"ר כי היכי דלינטרי, ומתרג' שאה"נ דמזוזה משמרתו אך צריך לקובעה רק משום מצוות הבורא, וממילא נמשך שמשמרתו. והביא השד"ח שכ"כ ג"כ בס' דרך המלך לגאב"ד ראווא זצ"ל [מגדולי תלמידי מרן מצאנו זי"ע], שהגם שמבואר שכוונת התורה הק' במצוה זו משום שמירה לבית, אך מ"מ אין אנו רשאים לעשותה ולקיימה מהאי טעמא אלא מחמת מצוות הבורא ית', עיי"ש. ולפי"ז העיר השד"ח שם, שמי שאינו מחויב בדבר אסור לקבוע לו מזוזה מחמת הטעם שמשמרתו, אבל אם מקיימו כמו שמקיים שאר מצוות ואף שאינו חייב בדבר אזי שרי, ודו"ק.

השובר בית דירה מתי קובע מזוזה:

איתא בשו"ע (סי' רפ"ו סכ"ב), השובר בית בחו"ל פטור ממזוזה ל' יום, והנה נסתפקו האחרונים הרוצה להחמיר על עצמו ולקבוע מזוזה בתוך ל' יום לשכירות, האם

א. דבר בעתו מה טוב בפרוס ימות הקיץ כאשר רבים שוכרים בית דירה במעונות ובכיוצ"ב [אך מובן מאליו שאין להסיק מהנכתב כאן בלי הוראת חכם להלכה למעשה].

ב. רבינו ביאר בדבריו הק' שהמזוזה שבה כתוב יחודו ית', מזכירו בכל עת בכניסתו וביציאתו שכל הגשמיות שבידו, ישתמש בהם לצורכי עבודת השי"ת וזהו תכלית החיים, דעבודת האיש היהודי להפוך את עניני גשמיים לרוחניים, ואילו הצדוקים [שאליהם נתכוון הרמב"ם בדבריו הק' הטפשים וכו'] מהפכים את הרוחניות לגשמיות [כי נותנים מזוזה הק' אך ורק למען צורך שמירת הגשמיות], עכתודה"ק.

רשאי לברך. והגרעק"א בהגהותיו לשו"ע ציין לעי' בית יהודה [שו"ת להגר"י עייאש] סי' יט, ומצדד להתיר אך לא להלכה למעשה.

אולם בשו"ת חכם צבי (נוספות סימן נ'), נו"נ ג"כ בזה ומסיים "ונראה הלכה למעשה דיש לברך וכו', עי"ש. ובפת"ש סק"זי הביא מאשל אברהם שכתב דרשאי להתמיר ולברך, וכמו"כ הביא כן בשם שו"ת דברי רב משולם [שכתב בשם אביו הגאון החכ"צ וכנ"ל משו"ת חכ"צ], ועו"ש בפת"ש ובעקרי הר"ט.

ובשו"ת ארי' דבי עילאי (יו"ד סי' י"ז) נסתפק, "מהראוי הי' שלא לקבוע מזוזה רק עד אחר ל' יום, ומי שרוצה לקבוע תיכף עכ"פ מהראוי שלא לברך כיון דפטור, ואחר ל' יום ליקח המזוזה ולברך עליה ולחזור לקבעה". וכתב ע"ז, "אך באמת העולם נוהגין לקבוע תיכף מזוזה ומברכין עלי', ועל מה יסמכו. והנה שמעתי מכבוד חותני הגאון [בעל ישמח משה] נ"י שדעתו דהמברך לא הפסיד דדומה למ"ש המג"א וכו', עי"ש ובהמשך דבריו ציין שאכן מצא בדבריו באשל אברהם וראה עוד שם [ובשו"ת והשיב משה (לחותנו היש"מ) יו"ד סי' נ"ג] באריכות".

אולם הגה"ק משינאווא זצ"ל לא סבר כן, וכשאיכלע למקום א' עם הרה"ק מהרצ"ה מליסקא זצ"ל, ותיכף בבוא הה"ק מליסקא לשם, קבע מזוזה על דלת בית דירתו, אך הגה"ק משינאווא נחלק עליו.

ג. בהגהות נחלת צבי על גליון השר"ע (בפת"ש שם ציין לעי' מש"כ שם) דייק מלשון הדרך החיים (הל' מזוזה דין מקומות שחייבין במזוזה סעיף ט"ז) שהשוכר בית עד ל' יום פטור, ומשמע שאם שכר ליותר מל' יום חייב תיכף (וראה שם מה שהעיר ע"ז). אך יש להעיר כי במהדורה שלפנינו הגירסא בדה"ח, "השוכר בית בחו"ל" על" שלשים יום, פטור, ולא "עד" שלשים יום, וא"כ לכאורה ליכא למשמע מינה, דאפשר דלא בא לאפוקי דדוקא עד ל' ותו לא, ודו"ק. אך יש לציין שבשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' י"ב) העתיק ג"כ שכן דעת הוד"ח (וראה להלן בהערה ה' שנקט כוותי'). שו"ר בשדי חמד (מערכת מ"ם כלל קי"ב ד"ה ודברי רבינו) שהעיר הערה זו על דברי הנחלת צבי הנ"ל, וז"ל: והנה ודאי שיש טעות סופר בנחלת צבי בהעתקתו דברי הסידור שאם הוא ככתוב איני מובן מאי קשיא ליה הרי אפשר לפרש כשנניח נקודה להפסיק בין תיבת בית לתיבת עד, והכי קאמר השוכר בית, כלומר על איזה זמן שישכור, שכל שהוא בשכירות פטור עד שלשים יום. אלא ודאי שצריך להיות בנחלת צבי, השוכר בית "על" (- כלמ"ד לא "עד") שלשים יום פטור, דמלשון זה משמע ודאי דרק כששכרה לשלשים יום הוא דפטור. ועיינתי בגוף הסידור הנ"ל וכן כתוב שם "על" שלשים יום וכו', ואהכי שפיר קשיא ליה מלשון הש"ס והפוסקים אמנם לפי דברי רבינו המאירי צדקו דברי הגאון מליסא, וכבר כתבתי דברי מרן חיד"א שביוסף אומץ הנ"ל דביאר דאף דכתב זה בשם יש מפרשים מכל מקום גם הוא מודה וגם ליכא מאן דפליג והדין אמת, דכל ששכר ליותר משלשים יום חייב מיד, אלא שאין נראה לי שלכך נתכוון הגאון מליסא ונכון בעיני לומר שבסידור יש טעות סופר ובמקום על צריך להיות "עד" (וכמו שנעתק הלשון בנחלת צבי) ויהיה פירושו בהפסק נקודה כמו שכתבתי, והמעין יבחר, ע"כ.

ד. וע"ע בשד"ח (מערכת מ"ם כלל קי"ב מד"ה חזת להודיע) שאסף כעמיר גרנה מדברי הראשונים והאחרונים באריכות נפלאה, עיי"ש.

ה. קול התאחדותנו (סוכות 'עג, עמ' קכ"א) בשם כ"ק אדמו"ר מהר"י ט"ב מסאטמאר זצ"ל, וסיפר שהגה"ק משינאווא זצ"ל הקפיד ואמר בלשון חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ט), כל הפטור מן הדבר